

пед. наук : 13.00.04 / Казакова Наталія Вікторівна. – К., 2004. – 235 с.

2. Новий тлумачний словник української мови : у 4 т. – К. : Аконіт, 1999. – Т. 2. – 910 с.

3. Педагогічна практика: навчально-методичний посібник для студентів освітньо-кваліфікаційних рівнів «бакалавр», «спеціаліст», факультету іноземної філології / Укладачі: К.М. Ружин, О.А. Каниболоцька. – Запоріжжя: ЗНУ, 2013. – 100 с.

Добровольська В. А.

ФОРМУВАННЯ ІНСТРУМЕНТАЛЬНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ МОРСЬКОГО І РІЧКОВОГО ТРАНСПОРТУ ПРИ ВИВЧЕННІ ГУМАНІТАРНИХ ПРЕДМЕТІВ

У сучасній педагогічній науці є актуальним питання оновлення системи освіти шляхом впровадження компетентнісного підходу. У зв'язку з тим, що рівень освіти повинен відповідати вимогам сьогодення, запитам сучасного суспільства, були запроваджені нові вимоги до поліпшення якості знань студентів вищих навчальних закладів. Перед викладачами гуманітарних дисциплін вищих шкіл стоїть завдання оновлення мети, змісту викладання згаданих дисциплін на основі компетентнісного підходу – методу сучасної педагогіки.

Праці численних дослідників таких як: О. І. Пометун, Н. М. Бібік, М. Б. Євтух, О. І. Локшина, О. С. Ісаєва, Ю. М. Рашкевич, Н. О. Терентьева, О. Я. Савченко, О. В. Сухомлинська, Л. С. Ващенко, О. С. Заблоцька та ін. присвячені впровадженню компетентнісного підходу у системі освіти. Але на цьому перелік авторів не завершується, бо проблема актуальна як ніколи. Метою даного дослідження є розгляд змісту та місця інструментальних компетентностей у процесі навчання майбутніх працівників морського і річкового транспорту під час вивчення гуманітарних дисциплін (на прикладі Херсонської державної морської академії).

Згідно наказу Міністерства освіти і науки України від 7 жовтня 2014 р. «Про проведення дослідно-експериментальної роботи на базі Херсонської державної морської академії» запланована реалізація компетентнісного підходу в системі ступеневої підготовки фахівців морської галузі протягом 2014-2018 рр. [1]. Було вироблено перелік компетентностей, якими повинні оволодіти курсанти (студенти), вивчаючи предмети різних напрямів підготовки: гуманітарної та соціально-економічної, математичної та природничо-наукової, професійної та практичної. При навчанні судноводіїв, суднових механіків і електромеханіків в основу загальних компетентностей покладені вимоги національних нормативних документів вищої школи, російський і європейський досвід у цій галузі, а також міжнародного кодексу дипломування моряків і несення вахти.

Компетентність передбачає поєднання знань, умінь, цінностей та особистих якостей, що описують результати навчання за навчальною програмою і є основою кваліфікації випускника вищого навчального закладу [2, с.31-32]. Науковці підкреслюють, що компетентнісний підхід

при викладанні гуманітарних дисциплін повинен базуватися на таких компетенціях: розвиток особистості та професійної діяльності фахівців упродовж життя; самореалізація студентів та адаптація до соціальних змін; вдосконалення комунікативних навичок осіб, що навчаються у вищій школі; формування культури, цінностей та моделі поведінки студентів [3, с.93]. Під час вивчення гуманітарних дисциплін важливими є поєднання навчання з вихованням, а також моральним, духовним розвитком студентів (курсантів).

При викладанні насамперед таких гуманітарних дисциплін, як історії України, історії української культури, релігієзнавства важливо розвивати низку компетентностей, насамперед загальнонаукових, соціально-особистісних, інструментальних, системних.

Для прикладу можна зупинитися на розгляді інструментальних компетентностей, до яких відносять: здатність до аналізу і синтезу, усне і письмове спілкування рідною мовою, здатність до організації та планування, навички управління інформацією (уміння знаходити та аналізувати інформацію з різних джерел), розв'язання проблем, прийняття рішень та ін. [4, с.5].

Так, вивчення предметів гуманітарного циклу сприяє формуванню навичок управління інформацією. Курсанти повинні оволодіти навичками пошуку і систематизації історичної, правової, соціально-економічної, релігійної, культурознавчої інформації. На вступній лекції викладачу вже недостатньо просто подати інформацію про основну і додаткову рекомендовану літературу, звернути увагу на підручники для студентів вишів.

Пошук інформації в бібліотеці, в Інтернеті є важливим для будь-якої людини. Необхідно дати чіткі роз'яснення, де і як потрібно шукати інформацію, наприклад, в мережі Internet. Потрібно вказати, які складові повинен мати сайт, на якому розміщена наукова або просвітницька інформація. Пошук визначення незнайомих термінів у тексті – дуже важливі.

Майбутні моряки повинні вміти знаходити інформацію не тільки заради підготовки до семінарів, лекцій, іспитів (заліків), але й для оцінки ситуації в країні, для пошуку спеціалізованої літератури, наприклад, законів, що регулюють відносини моряків та держави.

Курсант повинен оволодіти вмінням обробки і переведення суспільствознавчого матеріалу з однієї знакової системи в іншу (карта, схема, текст, таблиця, опорний конспект). Під час підготовки до заняття курсант вчиться з великої кількості матеріалу виділяти головні факти і виступати з ними вже на семінарі. Рекомендовано робити конспекти саме у вигляді схем і таблиць, а не суцільного тексту. Така робота створює підґрунтя для подальшої науково-дослідницької діяльності.

На семінарських заняттях питання поточного і модульного контролю передбачені завдання творчого характеру. Наприклад, скласти таблицю на тему: «Порівняльна характеристика світових релігій». Або скласти схему на тему: «Політичний устрій Київської Русі». Написання рефератів згідно всіх вимог є основою для написання курсової, дипломної та інших видів

наукових робіт.

Традиційна форма лекцій і семінарських занять недостатньо ефективна в сучасних умовах. Пошук нового змісту цих занять – важливе завдання сучасної вищої школи. Один із шляхів нового змісту – це різноманітні інтерактивні форми занять: рольові та ділові ігри, дослідницькі методи (наприклад, «мозковий штурм»), дискусії (дебати, круглі столи) тощо.

Вивчення історії, культури, релігії припускає наявність різних, деколи діаметрально протилежних точок зору, на одне і те ж явище. Даний процес неможливий без уміння спілкуватися, формулювати власну позицію, приймати аргументи протилежної сторони, вести діалог. Головна проблема – багато курсантів після шкіл не можуть виступати з доповіддю. Вміння виступати на семінарі з інформацією – запорука успіху у майбутньому. Майбутні моряки повинні навчитися, наприклад, під час співбесіди, чітко і ясно викласти свою позицію, своє бачення, не боятися виступати перед колективом. Важливо вміти публічно представити результати своєї роботи, розуміючи, як найефективніше це зробити. Викладач повинен стимулювати критичне ставлення курсантів до власної роботи, висловлювання власної думки та адекватного сприйняття відгуків.

Здатність до аналізу і синтезу – ознака інструментальних компетентностей. Важливими є формування уміння участі в обговоренні вузлових моментів дискусії, формулювання власної позиції з обговорюваних питань і використання історичних, релігієзнавчих, культурологічних та інших фактів для її аргументації. З цією метою на лекції викладач пропонує проблемні питання і у ході лекції їх розв'язує. На семінарі обов'язково потрібно пропонувати проблемні питання для обговорення. Наприклад, з історії України: «Коли і як виникло українське козацтво, чим воно відрізнялось від російського». З релігієзнавства: «Індуїзм – спосіб життя чи релігія?». З історії української культури: «Спадкочемці культурної спадщини Русі».

Спілкування з представниками різних релігій на судні буде комфортним і безпечним, якщо випускник академії володіє знанням і розумінням змісту віровчення і культових дій, які здійснюють представники інших конфесій.

Сучасні педагоги підкреслюють, що для майбутніх фахівців будь-якого профілю важливим є вміння не тільки оперувати теоретичними знаннями чи практичними вміннями і навичками, але й бути готовим пристосовуватися до нових викликів та потреб сьогодення, управляти і знаходити інформацію, активно діяти, швидко приймати рішення та навчатися протягом життя [3, с.92]. В основі впровадження компетентнісного підходу має бути перехід від процесного до результатного в організації навчання, від інформаційно-описового навчання до змістово-процесуального [5, с.74; 6, с.63].

Отже, компетентнісний підхід є важливою складовою блоку гуманітарних дисциплін у вищих навчальних закладах, у тому числі й тих, які готують працівників морського та річкового транспорту. Акцент робиться не на програмний матеріал, а на організацію індивідуальної інтелектуальної діяльності. Саме компетентності дозволяють оперувати здобутими у вищому навчальному закладі знаннями, надають можливість застосовувати їх упродовж всього життя. Формування інструментальних компетентностей – важлива складова навчального процесу вищої школи.

Література:

1. Наказ Міністерства освіти і науки України № 1148 від 07.10.2014 «Про проведення дослідно-експериментальної роботи на базі Херсонської державної морської академії» // <http://www.mon.gov.ua/ua/about-ministry/normative/2958>
2. Національний освітній глосарій: вища освіта / За ред. Д. В. Табачника і В. Г. Кременя. – К., 2011. – 100 с.
3. Ісаєва О. С. Компетентнісний підхід як складова змісту гуманітарної освіти вищих навчальних медичних закладів // Компетентнісний підхід в освіті: теоретичні засади і практика реалізації: матеріали методол. семінару 3 квітня 2014 р., м. Київ: [у 2 ч.]. Ч.2. / Редкол.: В. Г. Кремень (голова), В. І. Луговий (заст. голови), О. І. Ляшенко (заст. голови) та ін. – К., 2014. – С. 90-96.
4. Рашкевич Ю. М. Компетентнісний підхід в побудові навчальних програм / Ю.М.Рашкевич // http://www.mnau.edu.ua/files/03_05/2012-rashkevych1.pdf
5. Терентьева Н. О. Реалізація компетентнісного підходу в університетах України в умовах другої академічної революції // Компетентнісний підхід в освіті: теоретичні засади і практика реалізації: матеріали методол. семінару 3 квітня 2014 р., м. Київ. Ч.2. / Редкол.: В. Г. Кремень (голова), В.І.Луговий (заст. голови), О. І. Ляшенко (заст. голови) та ін. – К., 2014. – С. 71-77.
6. Заблоцька О. С. Компетентнісний підхід як освітня інновація: порівняльний аналіз / О.С.Заблоцька // Вісник Житомирського державного університету. Випуск 40. – Серія: педагогічні науки. – 2008. – С.63-68.

Зеленський К. В., Луців І. В.

ВПЛИВ ФАКТОРІВ ОБМЕЖЕННЯ НА СТРУКТУРУ НАВЧАЛЬНОГО ПЛАНУ

Однією із складових стандартів вищої освіти вищих навчальних закладів є навчальні плани, які складаються на підставі освітньо-професійної програми та структурно-логічної схеми підготовки і визначають графік навчального процесу, перелік, послідовність та час вивчення навчальних дисциплін [1].

На практиці два однакові навчальні плани (НП) за однією спеціальністю у різних вищих навчальних закладах (ВНЗ) практично зустріти не можливо. Це і не дивно, оскільки методичні рекомендації (МР) від міністерства [2, 3] пропонують узагальнені норми і, фактично, повинні задовольнити вимогами всю сукупність спеціальностей, та всіх освітньо-кваліфікаційних рівнів, за якими здійснюється підготовка фахівців в Україні. На основі МР [2, 3] ВНЗ намагаються впровадити власні методичні розробки для складання НП [4-6]. В них ВНЗ лише затверджують механізми уніфікації підходів та принципи оптимізації при складанні НП, знову ж таки, для усього переліку спеціальностей та освітньо-кваліфікаційних рівнів, за якими ведеться підготовка у конкретному ВНЗ. Дані МР ВНЗ враховують особливості навчального закладу, його попередній практичний досвід при складанні НП, перелік спеціальностей підготовки, якість кадрового складу, рекомендації роботодавців і багато інших факторів. Разом з тим, навіть в одному ВНЗ, при наявності затверджених МР, два різних викладачі, що